

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daja za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročnino sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznaniła, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovolijo pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. št. 229.

Štev. 26. V Mariboru 5. oktobra 1873. I. letnik.

Pri čem smo, in kaj nam je storiti?

Piše se po časnikih, da se bodo meseca decembra t. l. sklicali deželni zbori, akoravno to še ni gotova resnica. Prave pomoči je nam učiteljem pričakovati le od deželnih zborov, katerim se je gledé šolstva vsaj nekaj pravice pustilo. Ta okoliščina nam je povod, da premišljujemo, pri čem smo in če potrebujemo kaj pomoči od deželnih zborov. Mislim pa, da o tem ni treba veliko premišljevatı, vsaj vsak dan živo čutimo svojo revščino, in to vsi učitelji po slovenskih deželah. Le poglejmo plače večine štajerskih, krajskih, koroških, primorskih učiteljev z 400 gld. letne plače, t. j. s 30 gld. mesečnine. Je-li mogoče omikati nemu človeku, bodi-si samec, bodi-si oče družine s tem shajati in to v tedanjem času velike dragine? Ali ga ne mika poiskati si v drugem stanu boljšega materialnega stanja? Ali ni nizka plača kriva pogostemu preseljevanju učiteljev, katero je šolstvu na veliko kvar? Pa kaj bi toliko govorili, dobri in pametni ljudje nas že razumó. Ali pa so taki možje v naših deželnih zbilih?

So in niso. Sedé v njih poslanci, kateri vedó ceniti vrednost šol in učiteljev. Ali so pa žalibog tudi možjé trdega srca, katerih je treba mnogo prositi, da se spomnijo tudi učiteljev, da jim vržejo z bogato obložene mize malo drobtinco. Slišijo se pregovori med narodom, da „kdor ne prosi, ni potreben“, in da „kdor trka, temu se odpre.“

Oglasimo se toraj tudi mi, slovenski učitelji, povejmo v obširnih prošnjah svoje revno stanje, svojo pičlo plačo nasproti velikim tirjavam sedanjega časa. Po Slovenskem je zdaj že mnogo učiteljskih društev. Vsaka dežela, že skoraj vsak okraj ima svoje učiteljsko društvo. Dolžnost, teh je, da se učitelji v njih zbero ter do prihodnjega zborovanja sestavijo

temeljite prošnje na deželni zbor domači. V teh naj se na tanko dokaže: 1) nedostojnost sedanjih plač in 2) tudi razne pomanjkljivosti, ki so morebiti v sedanjih deželnih šolskih postavah. Ravno učitelji po vseh slovenskih deželah smo presneto pičlo plačani, zlasti v primeri z učitelji v nemških kronovinah avstrijskih, kakor na: Dolenjé in Gorenjé Avstrijskem in Saleburškim, kjer znašajo plače po 600, 700, 800 in 900 gld. Na noge toraj slovenski učitelji, trkajte, da se Vam bode odprlo, da bode te materijelno bolj podprti, tudi duševno več koristiti morali našemu ljubemu, a zapuščenemu narodu!

O нравnem obnašanji mladine?

(Govor 7. avgusta v okr. zboru učiteljstvu o Ljutomeru.)

Š. M.

Skoro bi rekel, da je to najvažnije vprašanje, kar smo jih dobili denes v pretresovanje, ker tukaj gre zató, po kateri poti bi se mladina vodila, da bi bila sposobna, pošteno se obnašati, naj si bode že sama proti sebi ali pa v družbi proti drugim. Če pogledamo mi učitelji mladino vsak v svojem razredu, vsak bode zapazil, koliki razloček je med tem ali onim dečkom, med to ali ovo deklico. No pri malih se še ne vidi tako velik razloček, (posebno v šoli ne, kjer so pod buječim očesom učiteljevim), a drugače je pri večji šolski mladini, kjer se večkrat slišijo pritožbe od tega ali ovega učenca. Kako mora to učitelja v srcu beleti, ko sliši o obnašanju svojega učenca, ravno nasprotno, kar mu je on s tolikim trdom in težavo pripovedovati si prizadeval. Res je, da kmetovalcu tudi vsako zrno ne kali, kar jih vseje, kakor tudi učitelja beseda ne, vendar pa je sveta dolžnost učiteljeva, da ljuliko, ktera hoče dobro seme v kalu zadušiti, iztrebi, popleve, t. j., da skuša in si prizadeva demoralizacijo med mladino zadušiti, ali vsaj se truditi, da se ta kuga med mladino ne razširi. O tem govoriti, je moja denešnja naloga, ktero mislim prav ob kratkem dovršiti, ker nam je čas tako pičlo odmerjen. Opazujmo otroka v zvezi s svojim domom (starši) in pa v zvezi s šolo (z učiteljem). Otrok ima dalje tudi zvezo s cerkvijo, ali o tem ne bom govoril, ker nisem strokovnjak. — Zveza otrokova s svojimi starši je tako ozka, da si otroka brez odgojiteljev skoraj misliti ne moremo. Ker je tedaj ta zveza tako ozka, mora tedaj vpljiv staršev na otroka neizrečen biti. Iz te zveze pa nastane odgoja. Odgoja pa more biti ali dobra ali pa slaba. Kakoršna je tedaj odgoja, tak je pa tudi otrok potem. Iz tega tedaj izvira da je otrok mnogokrat vže od doma demoraliziran, česar so starši krivi. — Ko bi tukaj starše pred seboj imel, povedal bi jim, po kakih vodi-

lih naj otroke izrejujejo, ali, ker imam učitelje, naj Vam izrečem samo svoje mnenje, kaj naj učitelj o tem obziru stori. — Učitelj — zlasti učitelj na deželi pride večkrat s starši skupaj. Sliši se večkrat kaj nerednega od kakega otroka pripovedovati, in o tej priliki ravno naj učitelj staršem na sree nalaga, kakšne nasledke ima dobra ali slaba odgoja. Več pač učitelj ne more storiti v tej zadevi, kakor stariše podučevati, in pa še to v takej obliki in s tako krotko besedo, da dotični oče ali mati ne bode razžaljena; ako bi učitelj preveč goreč postal, znalo bi se mu zgoditi, da se pri stariših zameri in tako vso veljavo zgubi, ker mu kmalo tega ne odpuste, da se v njihove družinske zadeve meša.

Drugi oddelek moje naloge govori o zvezi otrok s šolo. Tukaj pa ima učitelj dolgo in široko polje obdelovati. Učitelj je tako rekoč kralj črez svoje učence, tukaj more zapovedovati, hvaliti, kaznovati.

Tisto ljudstvo srečno, katero svojega kralja ljubi, enako je tudi pri učencih. Treba je tedaj med prvimi točkami učitelju ljubezen in zaupanje svojih učencev si pridobiti Ko ima učitelj ljubezen in zaupanje svojih učencev v rokah potem treba mu je začeti polje otroških sre obdelovati. Svetoval bi g. učiteljem naj bi se ravnali po poglavitnem stavku pedagogike ki se glasi: Učitelj naj odgojeva učence v duhu krščanstva. Vsak ve, koliko truda že sploh odgoja potrebuje, kaj pa še le, ko dobi učitelj neotesanega, spačenega, včasih tudi hudobnega otroka v svojo skrb. (Vrtnar obreže nepotrebne ali škodljive veje.) Ravno tako tudi učitelj. Dalje naj pazi učitelj na red in spodobno obnašanje v šoli: Učitelj naj bo svojim učencem o obnašanji kakor solnce, na katerem ni madeža. Otroci se ne morejo sami po sebi ravnati, ampak storijo to najraje, kar vidijo pri tistih, ki jim pravijo kako se morajo obnašati, in to so učitelji in starši. Kadar je kak učenec zatožen, da je kaj nespodobnega učinil, naj učitelj jako varno in pazljivo ravna, pri izpraševanju, najbolje med šestimi očmi, in pri svarjenji pa med štirimi. Naj jih nikdar, ne pred ne po šoli same ne pusti, ampak, kak pametnejši učence naj jih nadzoruje. (?Vr.) Vzlasti se je to zapomniti pri otrocih, ki čakajo na popoldanski poduk.

Sploh naj bi veljalo to pravilo za učitelja: Podučuj in opominjaj z milo, krotko besedo, kaznuj pa strogo in pravično.

Pri podučevanju in odgojevanju mora učitelj posebno pozoren biti na besede, zlasti v natoroznanskih rečeh. Otroku ni treba vseto vedeti, kakor odrašenemu. Nekateri zdravniki in filantropi (človekoljubi) svetujejo naravnost, da naj bi se otrokom vse naravne skrivnosti odkrile. Jaz ne vem, ali bi tem prav dal? Poglejmo pa otroka zunaj šole.

Velikokrat se slišijo pritožbe: „Odkar je začel otrok v šolo hoditi, bolj spriden je.“ To je skoraj resnično. A, otrok se ni toliko v šoli pokvaril, tembolj med potjo. Kaj se vse med potjo ne zgodi! Koliko pohujšanja dajejo večji zlasti malim, ki na vse pazijo, kar večji delajo, misleči, da morajo oni tudi tako. Tukaj naj bi učitelj skrbel, da bi otroci kolikor mogoče skupaj hodili, kar jih gre na en kraj, in postavil bi posebno pridnega dečka, da bi pazil na mir in red, in kaj nerednega učitelju naznanil. Posebno nemirnega ali hudobnega učenca naj bi pa učitelj odstranil iz družbe domu gredočih; tak moral bi sam iti. Skušnja uči, da en hudeben otrok, popači celo šolo. Sploh naj bi pa učitelj opominjal, da otroke povsod Bog vidi, — kajti, če se otroci Boga bali ne bodo, — učitelja se bodo še manj.

Misli o važnosti kmetijstva.

Blaže Pernišek.

III.

Ali more s prav dobrim vspehom predavati kmetijstvo ovi narodni učitelj, kateri je temeljito podkovan v kmetijstvu, kojemu je dano razlaganje po vsih govorniških pravilih, razen tega pa je tudi svoboden, marljiv in ima dosti samoučil? Ne še! kajti manjka mu morda još — učil.

Da bi torej mej nadopolnim narodom mogla midva doseči najim uzor, skrbiva, da dobodeva — gledé učil — primeren šolski vrt. On naj ne bode niti pre suh, niti pre moker, da bode mogel ustrezati brojnišemu rastlinstvu. Na tem vrtu naj se nahaja harmonična razlika rastlinskih sort za kmetijski napredek dotičnega kraja. Ne more se kategorično reči, da je ta ali ova tuja rastlina, ki slovi po kmetijskem slovstvu, pozitivno dobra za ta ali drugi kraj; zato pa bode šolski vrt tudi poskuševališče odrastlim slušateljem Tvojim. Šolski vrt bi moral biti najprijetnijše i najkoristniše učilišče za šolsko deco. Ako je pa šolski vrt v kakošnej luži ali kdo zna v kako slabo izbranem kraju, gotovo ne bode imel učitelj veselja, da bi se trudil zá-nj. Kakošen dobiček bodo pa najni učenci imeli od tako slabega vrta za praktično življenje? Ničesar družega, nego — suhoparen pojem. Jako utegne koristiti tak š. vrt, na katerem je prav mnogo slovečih kmetijskih rastlin. Deca naj se seznanja z njih imeni, uči naj se tudi umno obdelovati je. Zato pa naj ne meri šol. vrt izpod 0.2 □ hektana. Blizo tolicege so preskrbeli ljutomerskejšoli ondašnji vrli Slovenci. Ker je pa šolski vrt neizmerne pomena za kmetijski napredek, spregovorim le o njem besedo v bodočnosti. Tako tudi o nekaterih ostalih učilih.

Slovenec se bode gotovo mnogo bavit sè sadjanstvom ter prodajal črez široko morje svoje izvrstne suhe črešplje idr. Za to pečanje pa posestniku po racijonalnih pravilih nikakor ne mogó zadostovati sedajne primitivne sušilnice, katere sadje z dimom i nepravilno vročino-kazé, kmetu preveč časa in derv jemljó. Najboljša izmed vseh sušilnic je sedaj — dr. Lucas-ova sušilnica. U II. zvezku letnega znanila kranjske kmetijske družbe leta 1800 je naš slavní R. Dolenec izvrstno narisal in popisal to sušilnico. To knjižico naj bi imela vsaka narodna šola, in ker je ta plan malo težko umeti, tudi kalup (model) te sušilnice. Lucas-ova sušilnica bi kmeta stala le 20—28 fl., črešplje pa pol dražje proda ž nje — ker nijo ukajene.

Po Slovenskem nije tako, kakor v Egiptu ob reki Nilu, da ne bi trebalo voziti gnoja na njive; pa tudi tako ne more rasti brez gnoja pri nas pšenica, kakor po Banaškem, kamor nevedni kmet slovenski nevedé rakom žvižgat daje najboljše moč iz svojega gnoja! Zato pa mora on drago kupovati banaško pšenico. V drugem znanilu kranjske kmetj. družbe se nahaja pa načrt za umetna gnojišča s popisom, kateri je pa nekoliko pomanjkljiv. Zato pa dodajam to-le: Gnojišče naj je pravokot i ne sme biti široko črez $7\frac{1}{2}$ metra. „Gnojišče mora biti v primeru k številu živine toliko, da je za odraslega konja 10□ met., za odr. goved 7□ met. in za odr. drobnico (bravko. kozo) 0·9□ met. veliko. Od 3—4 tednov naj se deva gnoj vedno na tisto postat, da ima v kidanji gospodar starejši in mlajši gnoj na izbiro.“ Najboljša šola za kmete dotičnega kraja pa bode to, da si da napraviti po učiteljevem nasvetu tu ali tam kater posestnik sušilnico, gnojišče idr., kajti kmet, razen sv. evangelja, nerad veruje, pa ima tudi prav.

Često nam neposredno leto za letom prekislo grozdje dohaje v kad ter moramo kislega piti, da nam kar usta zavija in trebuh skupaje vleče. Za tako vino gotovo kupec ne mora dosti. Vse to se godi zarad zračnih omer, premnogokrat pa zastran nevednosti kmetovalčeve. Nemogoče je v malo letih dostojna reformacija v vinogradstvo in kletarstvu pa najnovejšem racijonalnam smislu; posebno po Kranjskem ne, akopram je Kranjec duševno zelo zmožen, kajti narodnih sol in učiteljev za to pomanjkuje. Kolikokrat mora opraviti sv. mašo duhoven malo da ne se zgolj čreslovino preobilno vinsko kislino, s kisom (ocetom) in z HO, in to zarad irracijonalnega vinogradstva in kletarstva. Ne gledí na rabo vina za sv. mašo, nego z ozirom na druge potrebe želim svetovati danes o zboljšanju kletarstva, da bi vsaj nekateri zmerni vinski bratje z manjšo kapljico bili v bodočnosti bolje „židane volje“, ne da bi njim čreva razjedalo, Kako-li to?“ Prav lahko.

Najboljša vina celega sveta imaje po 75°/o vode, na

pr. Madejrsko vino; slaba vina pa celo 90—94%, drugo pa je alkohol, razne kisline, dišave in druge ekstraktivne tvorine, katere so še vedno trd oreh mej zobni kemikarjev. In ako se jim posreči da ga zdrobé, „z bogom nogradi!“ s namesto njih imamo tvornice. Dokler pa še tega napredka ne dočakamo, boljšajmo si mošt ter vino z vinskim sladkorjem z vodno primesjo. To se mora goditi, predno mošt vre. Sveta naloga nama je torej, da očiva učence galizovanja, pa tudi kaptalizovanja, in ako hočeva, da si bodo znali mlajši Slovenci vino za 2krat, 3krat pomnoževati, tudi petiotizovanja je bodeva vodila. Za vse to pa ti treba raznega orodja: kadij, sodov, mrež, cevij in drugih fizikalnih aparatov. V tem delovanji te bode precej dobro podpiralo Beise-tovo kletarstvo, ki sem ga v II. spisu mej kmetj. literaturo vredel. Kletarko orodje i njegovo rabo popišem v IV. spisu, kolikor je istinito potrebno tistim, ki se res hočejo brigati za stvar jako važno, posebno za ova leta, ko ima mošt morda jedan 12⁰/₀ sladora, pa 8⁰/₀₀ kisline. Normalno vino, ki je najboljše pa ima po 5⁰/₀₀ kisline in po 10⁰/₀ alkohola, ki je nastal iz 20⁰/₀ sladora mej vrenjem.

Marsikedo nasprotnikov novih narodnih šol poreče, da take šole so „krivovrne!“ Nevednemu se trobi na uho, da tako vino, ki je nastalo iz dodanega sladora, je „umetno“, ono navadno pa, kakoršnega je uže Noe proizvajal, pa je „naturno“. Toda, to kar se tako pravi kmetu, je vse ali laž ali nevednost. Vprašam tacega, ali nij bilo tudi Noetovo vino „umetno“ pripravljeno? Jaz pravim, da. In vsak vinar prideluje „umetno“ vino. Saj on trto sadi, jo akopava itd., grozdje stiska, vre ga v sodih, pozneje pretaka. Ali je to brez „umna“?? Le „naturnega“ vina še nij ne. Prepričaj se o mnikovnini (kostni trti). Ona se je čisto „naturno“ obzelenela v „naturnih“ tleh in se „naturno“ ovij po „naturnem“ kolu (po grmu) in mošt njem „naturno“ vre in se „naturno“ čisti za „naturno“ pijačo: kislec cibebe ali pa gnjiloba nastaja iz tega grozdja.

O uku v realijáh v ljudski šoli.

(Dalje.)

Ako je vspseh vsakega učnega predmesta od pravega in primerjenega podučevanja odvisen, gotovo se more to reči od prirodopisnega nauka.

Ako hoče učitelj pri tem nauku svoj namem doseči mora skrbno izbrati, kar hoče svojim učencem podati, in kar je za te v resnici koristno. Kar velja o izbiranju te učne snove, treba je vediti, da to ne velja za vse šole enako.

Ta izbira mora biti drugačna v šolah, ktere večina kmet-skih učencev obiskuje, kot v tistih, ktere obiskujejo otroci taci

starišev, kateri se pečajo največ z obrtnijo ali delajo v tovarnah. Po goratih in gojzdnatih krajih so blizo in pred očmi otrok take naravne prikazni, ktere se po ravnini in brezdrvenih krajih pogrešajo in zopet narobe. Učitelj se more tukaj bolj pečati in ozir jemati na take natorne reči, ktere so za življenje ljudstva važne, v drugem slučaju zaslužijo zopet one prednost, ktere izdelujejo pridne in pripravne roke v umetnijske izdelke.

Dalje bode vestni Učitelj leto za letom, oziraje se na storjene poskušnje, izbiranje popravljal in zboljševal in pri tem zunanje razmere, ktere so tudi spremembi podložne po mogočnosti v poštev jemal. Mislimo si n. pr. v kakem kraju vpeljejo in začno obdelovati kako novo kupčijsko rastlino, ali kar naenkrat se prikaže nekterim rastlinom sovražni in škodljivi mrčes in sovražnik. Tacih in enakih dogodjajev vestni učitelj vendar ne sme lahkomiselnno prezirati! Ne sme biti že s tem zadovoljen, da bi na poti, ktero si je izvolil vedno naprej hitel, ne oziraje se na desno ne na levo, in tako učilno snov nalogo za nalogo mehanično izvršil, ampak — za kar mu pa učilni načrt in učiteljev dnevni zapisnik in zaznamek ponujajo veliko gradiva — kot misleči in vestni izobraževalec mladine bode znal in vedel storjene poskušnje modro porabiti.

Pri tem je treba pomniti, da pri izbiranji snovi ni toliko na množini, kolikor se bode obravnavalo, ampak na tem, kako? Zato naj začetniki v učiteljskem stanu skoraj škodljivi predsodek opusté — skušeni učitelj se je tega že davno iznebil — da veliko tudi veliko koristi! V omenjenji pokaže se mojster! Jako škodljivo načelo je, ktero se navadno pri mlajših učiteljih nahaja, da si prizadevajo svojem učencem od vsega, kolikor le mogoče veliko v glavo utisniti. To stori površne glave, ktere vse sorte vedó, pa nič prav. Vsled preobloženja se tudi duševni želodec gotovo tako pokvari, kakor telesni. Tedaj malo, pa to prav, zraven pa naj se spodbuja na vse strani, in veseli vspeh ne bode izostal.

Izbiranje učilnega gradiva naj bi se ravnalo po sledečih pravilih:

Vselej naj se začnjenja z najbližnjem, in potem naj se polagoma postopa do bolj oddaljenega. Ogledujejo naj se tedaj najpred domače živali in take, ktere otroci dostikrat vidijo, n. pr. vrabca, zajca, kebra, metulja i. dr. Od rastlin naj se izvolijo najpred pična rastlinstva in navadne olepševalne rastline; od rudninstva pa il, apno, sol železo itd. —

Učilna snov treba je tudi po razdelkih razdeliti, kakor druge šolske predmete. Zmota je, ako se vzame in obdeluje v nižem oddelku živalstvo, v srednjem rastlinstvo in v višem pa rastlinstvo, vsako prirodno kraljestvo samo za-se. Nedvomljivo bolj pedagogično je, da se vsakemu oddelku izbere nekoliko prirodnin iz vseh treh kraljestev, in se tako vsaki oddelek po zastopnikih iz treh kraljestev razširja in množi. V ta namen naj

si učitelj izbere nekatere zastopnike za glavno podobo in obliko ene vrste ali plemena, in sicer take, ktere se po svoji posebnosti skupno posebno očitna. Ljudska šola ne more vse prirodnine enako jedrata in temeljito obdelati — zato jej pomanjkuje časa in potrebnih sredstev — ampak le bolj posebne. Pri treh začenja, in te so jej za merilo za druge in za splošno. Med zastopniki so pa zopet taki prednosti vredni, kteri so po svoji koristi ali škodi posebno znameniti. N. pr. domače živali po kakošnosti oskrbovanja in koristi; obdelovalne rastline, kupčijske rastline, kmetijstvo škodljive živali; plevel: strup vseh treh kraljestev in pomoček ali zavračilo; rudnistvo za stavbarijo in navadno rabo: po obrtnji obdelani sirovi pridelki.

Končno naj bode opomnjeno, da naj se tudi na letne čase ozir jemlje. Poleti naj se učenci bolj seznaajo z rastlinstvom, metulji in žuželki. Pozimi pa naj se govori od tujih prirodnin. (Dalje prih.)

Ukaz

e. k. ministra za nauk in prosvete, dne 9. avgusta 1873. šte. 6708, po katerem se vpeljujejo učilni načerti za nauk v risanji na šolah spadajočih v delokrožje deželnih šol. svetov.

A.

Učilni načert za risanje in geometrično oblikoslovje na ljudskih šolah.

Smoter.

Učenec naj se osvoji pravilne zapopadke o geometričnih oblikah, naj se izuri v meri na vid in v risanji prostih reči vsakdanjega življenja.

Na spodnji stopnji (I. in II. razred) služijo prvotne vaje pri pisanji tudi za risanje in so učno gradivo v dosego ročne gibčnosti. Tem vajam sledi ponarejanje lahkih stvari vzetih iz rečnega nauka.

Na srednji stopnji (III. in IV. razred) naj se vadi risanje raznih podob, kterim je podlaga ravna črta, kot trikot in čveterokot. Potem naj se te oblike parabijo za sestavo najprostejših slik in začenja z risanjem po narekovanji. *)

*) N. p. Narisajte črto 6 centimetrov dolgo; na vsak konec te poteze nastavite po eno ravno tako dolgo navpično črto, zvežite ju na vrhu. Kaj se debi? „kvadrat.“ Dobro. — Ker imajo učenci na teh stopnjah že pojem o kvadratu, se tudi lahko veli: Naredite kvadrat, čigar vsaka stran meri 6 centrimetrov. Razpolovite strani. Zvežite zasprotno polovične točke z ravno potezo, da se v središči pokaže križ.

Na tem križu si zaznamvajte točko, ki je od središča po 1 cm. oddaljeno. Zvežite te točke s prav tanjko potezo; okoli teh hočemo narisati majhne loke tako, da dajo vsi 4 skupaj majhen krožec. Ako se pravi kot. v polovicah kvadratnih strani nekoliko okrožijo, dobi se peresna cvetka.

Na viši stopnji (V. in VI. razred)
naj se razvija pojem o trupu, ravnini (plošč) črti (potez), piki (točki).

O črti:

Razna plemena in lege, delitev ali meritev.

O kotu:

Sestava raznih kotov in medsebojna razmera; delitev kotov, kotomer (transportér).

Ploščate podobe (ali slike na ravni):

Na srednji stopnji obravnavane slike v ravnini se nadaljujejo z risanjem rednih pravilnih mnogokotov raznih plemen.

Delitev teh podob v trikot.

Krog, pokrog.

Trupla: prizma, piramida, cilinder, kegelj.

Oblikoslovne razprave naj bodo risanju podlaga.

Risanje po narekovanji in na pamet.

Risanje lahkkih ornamentov in tehničnih objektov po meri.

Na višji stopnji naj se zadostuje potrebam dekliških šol z ozirom na ženske ročna dela.

Navod, kako ravnati pri nauku v risanju
na ljudskih šolah.

1. Ves nauk o risanju na ljudski šoli je skupni.

2. Toraj mora učitelj vse slike, ktere naj učenci risajo, vpričo razreda s potrebnimi razjasnili pravilno in kolikor mogoče velikor in sicer tako na tablo narisati, da je učencem mogoče pri svojih posnetkih učeniku slediti. —

3. Proti koncu druge polovice na srednji stopnji se pripravljajo učenci na risanje po narekovanji s tem, da izdeljujejo prav lahke oblikoslovne podobice.

To se pa vrši tako, da učenci po tem risajo, kar učitelj počasi in okoliščinam primerno razlaga; učitelj naj na tablo nič ne predrisuje.

4. Na višji stopnji naj se z risanjem po narekovanji združi ono na pamet (iz glave), za kar naj služi nasledno vodilo:

Učitelj naj kako prosto sliko na šolsko tablo nariše in posamezne delo temeljite razloži pogovarjaje se v dzogovorih posebno o tem, kar sliko karakterizuje, potem se učiteljeva slika zakrije učenci jo pa iz spomina za se izdelajo.

Risanje po narekovanji in na pamet daje povod in mnogo sredstev, da učenci take naloge doma izdelujejo.

5. Učitelj naj kolikor mogoče sam le malo popravlja po ustnih opazkah naj jih napeljuje na korekturo. Očitni skupni popravki na vpričo celega razreda so bolj priporočljivi, nego popravljanje posameznih izdelkov.

6. Kar se v ljudski šoli risa, naj se zgodi s prosto roko; zategadel naj se ne rabi ravnil, krožil in dr. takega orodja.

Ali naj se učitelj v nižjem razredu poslužuje pikčastih ta-

blic ali zvezkov, ali naj prve brez pikic poskuša, se prepušča njegovi prosti volji. Na vsak način pa morajo pikice redkeje postajati v isti meri, v kakoršni se ročnost pri učencih zboljšuje.

7. Na srednji stopnji se goji prosto risanje ravnih podob na oblikoznansko vredjeni podlagi: pri tem se smejo včasih rabiti mrežice, ki so jih učenci sami sestavili.

Kot dober navod za učitelja se med drugimi priporočuje: Teitau's kleiner Zeichner, Leipzig bei Klinkhart.

8. Na viši stopnji naj učenci še dalje ponarejajo slike, na tablo narisane.

Zmožnejši učence smejo konečno tudi po predlagah risati. V ta namen se posebno priporočujejo Herdtle-tove (Stuttgart) in Roller-jeve (Berno) predlage. Na tej stopnji se smejo tudi pre-risavati prošani listi, kakor jagoda, beršljan, javor, hrast lipa itd.

V dekliških šolah je namesto risanja sprednjih obrazov tehničnih reči (prostih vrat, omar, peči, oken, spominkov plodov itd. koristno, vaditi slike, spadajoče v ženska ročna dela.

9. Na dvo- ali trirazrednih ljudskih šolah naj se doseže vsaj vspeh, določen za srednjo stopnjo, in zraven tega naj se še ozir zemlje na pravilne mnogokote in na krog.

Postava, veljavna za Kranjsko,

ktera določuje pravne razmere učiteljev na javnih ljudskih šolah.

(Dalje.)

III. Oddelek.

O strahovanju in odstavljanju učiteljskega osebja.

§. 44. Vsako dolžnostim nasprotno obnašanje za trdno in začasno postavljenih učečih oseb kot pregrešek, graja ali šolski ravnatelj, ali šolska oblast ustmeno ali pismeno z ozirom na postavne posledke, ako bi se zoper dolžnosti še pregreševalo, ali pa to tudi deželna šolska oblast pokori z ustrahovalno kaznijo.

§. 45. Take ustrahovalne kazni so: a) posvarilo; b) vzetje pravice do višje stopinje, ali do doklade za službena leta; c) prestava iz ene v drugo učiteljsko službo.

§. 46. Posvarilo se vselej daje pismeno in mora se ž njim zažugati, da se bode ostrejšje ravnalo, ako bi se zopet delalo zoper dolžnosti. Po triletnem negrajanem obnašanju dotičnega se ta kazen več ne šteje.

§. 47. Pomaknjenje na kako določeno višo stopinjo plače (§. 31) ali dovoljenje kake določene doklade po službenih letih (§. 30) more se za eno leto ali za več odložiti ali popolnoma odreči.

§. 48. Ako se kdo kaznuje s tem, da se mu odvzame opravilo nadučiteljevo ali ravnateljevo in ako se zraven tega taka oseba nazaj postavi v vrsto učiteljev, se to lahko zgodi s spremembo ali brez spremembe službenega kraja.

§. 49. V tem primerljeji, kakor tudi o kaznovalni prestavi na kako drugo učiteljsko službo enega in istega okraja mora strahovalna razsodba določiti vrsto, v katero posihmal stopi dotični med učeče osebje svojega službenega kraja.

§. 50. Predno se kakemu udu učiteljskega stanu prisodi kaka strahovalna kazen, mora se dejanje pismeno ustanoviti in obdolženemu naznani, da se opraviči. Ako se obdolženi ustmeno opraviči, mora se to, v zapisnik zapisati. Če (ustmeno ali pismeno) opravičenje zadostuje, naj se to obdolženemu pismeno naznani.

§. 51. Deželna šolska oblast pri prisojevanji v §. 45. za-
znamovanih ustrahovalnih kazni ni vezana, da bi jih morala
vrstiti po stopinjah.

§. 52. Odstaviti se sme učitelj navadno le takrat, ako je
vnovič svoje službene dolžnosti v važnih rečéh zanemaril ali prelo-
mil, dasiravno mu je že bila enkrat ustrahovalna kazen naložena.
Precej odstaviti se sme le tisti, kateri je pravico kaznovati v zlo
rabil, ali kdor se je hudo pregrešil zoper vero in pravost.

§. 53. Službe odstavi učitelja deželna šolska oblast brez
ustrahovalne razsodbe takrat, kedar nastopi kazenska obsodba,
po kateri zadevni izgubi volitveno pravico za srejski zastop
(odd. III. §. 48. državne postave od 14. maja 1869.)

§. 54. Kedar je učitelj odstavljen, naznani se to ministru
za bogočastje in nauk, kateri to pové deželnim šolskim oblastim
drujih dežel zastopanih v dvžavnem zboru.

§. 55. Okrajna šolska oblast odstavi učitelja službe in mu
tudi ustavi s službo sklenjene prihodke začasno, ko traja sode-
niška ali ustrahovalna preiskava, ako tirja dostojnost učitelja-
skega stanú, da se preiskovanec za čas preiskovanja nemudoma
službe odstavi. Pritožba zoper začasno odstavljenje nima od-
ložilne moči.

§. 56. Ako bi pa začasno odstavljeni ali njegova družina
pomanjkanje trpela, izreka okrajna šolska oblast, koliko se mu
more živežnine dati. Največ kar se more odstavljenemu uči-
telju dati, ste dve tretjini letne plače v tem času (§§. 22., 30.,
31., 32.), ko je bil začasno odstavljen. Ako je pozneje za ne-
dolžnega spoznan, se mu povrne, kar je v tem času na plači
premalo dobil.

IV. Oddelek.

Kako se učitelji v pokoj devljejo in njih zapuščeni
preskrbljujejo.

§. 57. V pokoj se postavi učitelj takrat, kedar se je po
zvestem spolnovanji svoje službe v letih postaral ali kedar za-

voljo težkih telesnih in dušnih slabosti ali zavoljo družih obzira vrednih razmer svoje službe ne more dalje opravljati. To se izreče, ako učitelj sam prosi, ali kedar se to brez njegove prošnje uradno ukrene.

§. 58. Kdor se pa prostovoljno službi odpove, ali samoblastno službo popusti, zgubi pravico postavljen biti v pokoj. Za tako prostovoljno odpoved se jemlje tudi, ako se nadučiteljica ali učiteljica omoži brez dovolitve okrajne šolske oblasti; ravno tako, ako se oženi učitelj, ki ni za trdno postavljen, brez privoljenja okrajne šolske oblasti (§. 38).

§. 59. Kedar se učitelj prostovoljno odpoveduje službi, ali kedar se stavlja v pokoj, ne sme vendar brez posebnega privoljenja deželne šolske oblasti pred koncem šolskega leta iz službe stopiti, takrat mora pa tudi izprazniti stanovanje in odstopiti zemljišča, sklenjena s službo; vžitek od njih se preračuni po §. 78.

§. 60. Koliko dobiva učitelj pokojnine (odpravnine ali penzije), ravna se po letni plači kakor tudi po službenih letih v pokoj postavljenega.

§. 61. Letna plača, ktera se tu šteje, je tista, ktero vživa učitelj tisti čas, ko se devlje v pokoj. Doklade za sluzbena leta, ktera doraščajo pri najmanjši letni plači tam, kjer ni pomikanja po stopinjah na višo letno plačo, kakor tudi opravilne doklade ravnateljev in nadučiteljev (§. 32.), naj se imajo za dele te letne plače.

§. 62. Šteje se tisti službeni čas, kterega je kdo opravičevši preskušnjo o učiteljski pripravnosti služil na kaki javni šoli (§. 56. drž. postave od 14. maja 1869. leta.) Tudi pretrgana leta se službenim letom prištevajo, ako se izkaže, da učitelj ni bil kriv pretrganja.

§. 63. Kdor ta čas, ko se devlje v pokoj, nima deset števni let (§. 62), ta se odpravi s tem, da se mu izplača poldrugoletni znesek njegove števne (§. 61.) letne plače.

§. 64. Tisti, ki se devljejo od začetka enajstega do petnajstega pa števne leta (§. 62) v pokoj, dobé tretjino števne letne plače kot penzijo. Z izpolnjenim petnajstim službenim letom dobivajo pravico do treh osmin, in ko zopet izpolnijo pet let, dobé daljno osmino, in ko izpolnijo štirideseto leto, dobé vso letno plačo od števnih let za penzijo (§. 61.)

§. 65. V pokoj se devljejo ali stanovitno ali začasno. V poslednjem primerljeju mora dotični, ko mine vzrok, zaradi kterega je bil postavljen v pokoj, zopet po ukazu deželne šolske oblasti delovati pri šolstvu ali pa se odpovedati pokojnini. Tudi v prvem primerljeju jenja pokojnina, ako v stanovitni pokoj djani prevzame kako s stalno plačo ustanovljeno službo.

§. 66. Vdove in sirote učiteljev imajo pravico do preskrbnine le takrat, če je umrli mož ali oče sam imel pravico do pokojnine.

§. 67. Vdove in sirote podučiteljev, ki imajo spričevalo učiteljske pripravnosti, pa so se oženili brez potrebnega privoljenja (§. 38.), nimajo pravice do preskrbnine.

§. 68. Učiteljeva vdova, katere umrli mož ni še spolnil desetega števnega leta (§. 62.), odpravi se s četrtno letne plače, katero je ranjki dobival po števnik letih (§. 61.)

§. 69. Če je umrli mož spolnil že deseto leto (§. 62.), dobi vdova penzijo, katere se odmeri s tretjino zadnje števne letne plače, katero je ranjki dobival (§. 61.)

§. 70. Če je bil zakon z umrlim možem sklenjen že v pokoji, ali če je bila zakonska združba brez moževe krivde pred njegovo smrtjo po sodnijsko ločena, vdova nima pravice do pokojnine.

§. 71. Ako se vdova zopet omoži, more si penzijo prihraniti za mogoči vdovski stan, ali dveletni znesek tiste penzije vzeti za odpravilo.

§. 72. Za vsakega otroka umrlega moža, katerega ima preskrbovati vdova, ki dobiva pokojnino, jej gré tudi donesek za odgojo, in ta se jej tako odmeri, da vsa njena penzija z vsemi doneski za odgojo vred ne presega polovice tega, kar je umrli soprug ali oče poslednjič dobival števne letnine (§. 61.).

Zakaj se naj muzika po pripravnicah skrbno goji?

(Spisal Janko Leban.)

Kake velike važnosti in koristi je, da se muzika po pripravnicah skrbno goji, vedó le oni, ki že služijo kot učitelji na kakej narodni šoli, i imajo tudi šolsko deco podučevati v lepej tej umetnosti. Ne le zarad tega, ker učiteljem-organistom lep dobiček donaša, ampak tudi zarad tega, ker je učitelj-muzik veliko bolj štovan: je vredno, da se muzike vsak pripravek z dušo in telom poprime. Res je, da je dandanes po novi šolski postavi učitelju prosto, hoče li biti ali noče organist, vendar nij tajiti, da vaščani le takega učitelja želijo, (če ne tirjajo!), ki orgljati zna. Jaz sam poznam mladega učitelja, katerega kljubu temu, da je veliko in z izvrstnim vspehom študiral; bi vendar ne bil dobil učiteljske službe v J., če bi se ne bil „produciral“ v pričo nekaterih občinskih mož na orgljah dotične vasi! Učitelj prijde kadkad, če ne za družega, vsaj zato pri kmetih do časti, da se pokaže mojstra v orglarstvu. Da je to resnica kaže nam najjasneje to, kar nam gospod Bilec v 40. čisli lauskih „Novic“ o učitelju Jerebu pripoveduje. Pravi naime, da je omenjeni gosp. (učitelj J.) stoprv takrat se proslavil, ko so dotični vaščani bili napravili svoje orgle i se je v tej stroki mojstra skazal! — Naše

slovensko ljstvo ima dopadajenje do vsega lepega in blazega, tudi dobrega posluha mu ne manjka; kaj čuda torej, da daruje svoje štovanje onemu, ki zna izbirati na orglah take tone, ki mu (ljudstvu) blažijo in božajo srce? Da, muzikalično izučen bodi vsak vaški učitelj, ker za Boga: kje pa ima kaj na človeško srce toliko vpliva, kakor baš muzika? Učitelj, kateri uči mlade petjaželjne vaščane lepe slovenske kvartete, (čveterospeve), kateri uri nedolžno deco v pretesljivo-ganljivih melodijah: lahko si je v svesti, da s tim mnogo mnogo dela k razvitku naroda slovenskega; kajti v istini nij je na sveti reči, ki bi imela tako poblašilno moč, kakor baš muzika, — milodoneče petje! Pač veselo poskakuje vsakojakemu Slovenu srce radosti, če prišedši n. p. v kako priprosto slovensko vas: sliši v mraki po vasi sprehajajoče se fante peti mile čveteroglasne slovenske pesni! — Umazane in nemoralne pesmi zginjujejo tam, kjer je učitelju skrb, da izuči fante v lepem obranem petji. Tak učitelj mnogo, mnogo hasni narodu, takemu učitelju bode narod vedno hvaležen, a njegovo ime se bode svetilo na veke! —

Zato pa je treba, da se v prvi vrsti na učiteljskih pripravnicah skrbno goji muzika, ker če vže iz pripravnic izhajajoči učitelji ne bodo organisti, bodo vendar mogli narod podučevati v tej lepi umetnosti ter ga tako blažiti in likovati. — Vse za omiko slovenskega naroda — bodi slov. učitelju prva skrb! —

Dopisi.

Iz Gorice. „Slovenski Učitelj“ je v eni svojih številčk na srce nalagal slovenskim učiteljem, da bi kedaj za pero prijeli ter poslovenili kako Šmidovo povest (ali kaj družega za našo slovensko mladino. V istini je ta svet lep, kajti žalostno je, ako vidimo, da naša slovenska literatura šteje jako malehno število takih spisov, ki bi bili primerni za našo nježno mladež. Edini „Vrtec“ donaša slovenske mladosti tečne dušine brane. Toda ker le enkrat (!) na mesec izhaja in ker povsod, kjer je naša branjaželjna mladost ne zaide: je naravno, da nikakor ne more vsemu sam zadostiti. Treba je torej tudi drugih spisov za mladino širiti med slovenski svet. — Take in enake misli so gotovo obhajale našega gosp. urednika, pisaje v rečenej številki „Sl. Uč.“, naj bi se kedo lotil prestavljanja kake Šmidove povesti. Dobro! — Če že originalnih povestij ne more (?) učitelj pisati, naj pa sloveni dobre spise slovečih nemških ali italijanskih mladinskih pisateljev. Tudi prav! — A tukaj nastane vprašanje: kako potem poslovenjene povesti obelodaniti? Kedó ne ve, kako je tiskarija dandanes draga? Ako hočeš le male knjižice natisniti, treba ti je že več desetakov pod palmem; založnikov pa žalibog! — če je z lučje iščeš — ne najdeš, ali

vsaj le prav redko. Kaj pomaga torej učitelju, če tudi ima v rokopisi še lepe mladinske spise, ko je ne more spraviti na dan? Prav take misli obhajajo slov. učitelja, če vzame kadkad že pero v roke, da bi poslovenil kak obširen spis za našo slov. mladino. — „E, kaj se bom trudil; kdo mi bo pa delce založil?“ tako meni položivši pero zopet iz rok. Poznam pa tudi več učiteljev, kateri hranijo morda že več let v svojih predalih prav lepe spise, i pisatelj teh vrst sam ima v rokopisi razne otroško igre, pesni, povesti in druge drobnjave, ki pa morajo ostati v — temi, ker (nij ga sram izpovedati) novcev nema, da bi mogel te spise v posebnih bukvicah izdati; a pozamezne reči pa noče razglaševati po časopisih! — — Nastane tedaj vprašanje: kako bi bilo mogoče na svitlo spraviti reči, ktere ima morda ta ali oni mladinski pisatelj v rokopisi? Bi morda ne bilo dobro, če bi učitelj take spise pošiljal okraj. šol. svétu, kateri (svét) bi naj spise presojeval in dobre obelodanil? — — Tako bi se po mojih mislih jeli tudi slov. mladinski spisi (Jugendchriften) množiti, katerih je zdaj še tako malo, da jih lahko našteješ na prste ene same roke? — Zadnji čas je, da se tudi mi kaj brigamo za nježno slov. mladež, ktera je tečne duševne hrane baš tako potrebna, kakor žejen jelen vode v pustinje! —

To je moje menenje; če pa kedo kaj boljega vé, kako bi se prišlo do dobrih mladinskih spisov, naj blagovoljno priobči v „Slov. Uč.“; več očij več vidi. Na zdar! J. L. Mladinoljub.

Iz radolškega okraja. Vsacega šolskega prijatelja in tem več nas učitelje mora veseliti, ako beremo v tvojih predalih dragi „Učitelj“ dopise o vstanovljevanji in napravljevanji tako potrebnih in koristnih učiteljskih društev in shodov, ktere večkrat sklicujejo naši vrli tovarši na Štajerskem.

Kakor se pa spremeni srcało mirnega, v solnčnih žarkih bliščečega se jezera o času nevihte, tako spremeni se radost našega srca, ako se spominjamo redkih društev in shodov učiteljev naše mile kranjske domovine, o katerih se le malokdaj kaj sliši. V zadnjem listu prinašaš, da nameravajo učitelji kočevskega okraja ustanoviti učiteljsko društvo. Res hvale vredni sklep, in želeti bi bilo, da bi se v vsakem okraju kaj takega napravilo, in pa da bi se društvom ne godila taka, kot se godi našemu, ktereга smo 16. maja p. l. ustanovili, in ktero pa je — dasiravno mladó — menda že popolnoma — zaspalo. Kmalo bo poldrugo leto od kar ni duha ne sluha o njem. Kaj je temu krivo? Zgubili smo res le prezgodaj vrlega nadzornika in predsednika društva g. M. Žolgarja, toda, ako zgubimo ednega, treba je družega. Dragi tovarši; Kje le je tista navdušenost, ki nas je navdajala pri ustanovitvi!? Zginila je menda kot dim v zraku. —

Kmalo bo tudi poldrugo leto, kar smo imeli zadnjo uradno konferencijo, in kakor se kaže druge še kmalo ne bo,

kajti točke dnevnega reda morale bi se vsaj mesec dni prej učiteljem naznaniti, da bi se toliko boljše izvršile; do sedaj pa še ni bilo nič čuti o njih. Kam pridemo? Tovarši, dan je kratok, dela pa veliko! J. G.

D r o b t i n e.

(Vdovsko učiteljsko društvo) za Kranjsko je imelo v sredo, 24. m. m. svoj letni občni zbor, ktereга se je pa le pičlo število učiteljev udeleževalo. Zbor je pričel društveni predsednik, prošt Jarc. O delovanji društva je poročal tajnik, g. Močnik, o društvenim materijelnem stanju pa je poročal blagajnik, g. Putre. Iz tega poročila vidimo, da je imelo društvo v minolem letu sledeče dohodke: Ostanek od lanskega leta 20 gld. in 100 gld. obligacij; letni doneski društenikov 455 gld.; vstopnine 35 gl.; obresti od obligacij 1256 gld. in 9 kr.; nakupljene obligacije 1600 gld. Stroški so bili ti-le: Podpora enemu učitelju 80 gld.; podpore učiteljskim vdovam in sirotam 561 gld. in 50 kr.; za nakupovanje obligacij 1098 gld. 64 kr.; različni stroški 6 gld. Skupnih dohodkov je bilo 1766 gld. in 9 kr. in 1700 gld. obligacij; skupnih stroškov 1745 gld. 96 kr. Ostalo je toraj v blagajnici 20 gld. 13 kr. gotovine in 1700 gld. obligacij. Vse društveno premoženje pa obsega: hranilnično knjigo št. 59536 v vrednosti 630 gld.; obligacij za 28.050 gld. in 1700 gld. ter gotovine 20 gld. 13 kr. Tedaj ima društvo gotovega denarja 650 gld. 13 kr. in za 29.750 gld. obligacij. Pri občnem zboru se je enemu bolnemu učitelju društeniku na novo dovolilo 40 gld. podpore in tudi eni učiteljski vdovi se je dovolila po pravih določena podpora. Za predsednika je bil še dalje izbran g. Jarc, za tajnika in blagajnika pa g. Močnik. Čudili smo se pri tem zboru, da so skoraj vsi le nemški govorili. —

(Gospod Anton Klodič), deželni nadzornik štajerskih narodnih šol, je imenovan na enako mesto v Trstu. Škoda za blagega moža, da zapusti štajerske šole in učitelje! Na njegovo mesto pride menda g. Gobanc, deželni šolski nadzornik na Koroškem.

(† Anton Sivka), vrl in dober učitelj v Špitaliču, je 22. sept. umrl. Jako bi bilo našim č. čitateljem po volji, ako bi kdo bližnjih tovaršev ranjcega, spisal njegov životopis in ga poslal „Učitelju.“

Premembe v učiteljskem stanu po Slovenskem.

Na Krajskem: G. Matija Zarnik, nadučitelj v Ternovem pri Il. Bistrici. G. Vinc. Kmet učitelej v Šmartnem pri Kranju. G. Fr. Bevk učitelej v Št. Vidu pri Brdu.

Na Štajerskem: G. J. Škoflek nadučitelj in gospodična Šventer podučiteljica na Vranskem.

Založnik J. Lapajne.

Za uredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.